

Міністерство науки і освіти України
Львівський національний університет імені Івана Франка

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ

М.Мальський, М.Мацях, Р.Романюк

ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Методичні вказівки та рекомендації
до академічного курсу

Спеціальність: 6.030400 міжнародні відносини

Львів 2004

Зміст

Вступ.....	3
Мета курсу та вимоги до знань і вмін студентів.....	5
Програма курсу.....	7
Семінарські заняття.....	13
Тематика рефератів.....	32
Контрольні питання.....	34
Основна література.....	39
Додаткова література.....	43

Вступ

Академічний курс „Теорія міжнародних відносин” викладається на факультеті міжнародних відносин ЛНУ імені Івана Франка для усіх спеціальностей напрямку. Актуальна програма курсу розрахована для підготовки студентів спеціальності „міжнародні відносини”. Для спеціальностей „міжнародне право”, „міжнародні економічні відносини”, „країнознавство” та „міжнародна інформація”, теми лекцій та семінарів модифікуються викладачами додатково.

Наведена лекційна проблематика згрупована у великі теми, які представляють собою окремі методологічні та експланаційні блоки теорії міжнародних відносин. Теми наведені у послідовності, пов'язаній із логікою викладання цієї дисципліни. Вони, також, можуть бути використані, як опорний матеріал для самостійного опрацювання.

Теми і питання семінарських занять служать закріпленню лекційного матеріалу. Питання кожного семінарського заняття сформульовані так, що їх розгляд спрямований на конкретизацію та прикладне застосування отриманих на лекціях теоретичних знань. Плани семінарських занять супроводжені списком рекомендованої і додаткової літератури.

Теми рефератів наведені у тексті призначені для самостійної роботи студентів, що виконується ними добровільно з метою поглиблення знань про наукові концепції теорії міжнародних відносин.

Список рекомендованої літератури представляє собою перелік обов'язкових для опрацювання наукових праць. Ознайомлення із додатковою літературою може істотно розширити знання доробку провідних вчених, що

займалися чи займаються науковими дослідженнями проблематики теорії міжнародних відносин.

Мета курсу: сформувати у студентів знання про особливості наукового дослідження та трактування найважливіших явищ і процесів у міжнародних відносинах.

Курс складається із трьох тематичних блоків:

Теоретико-методологічний включає у себе сукупність тем присвячених питанням розуміння теорії міжнародних відносин як суспільної науки, її взаємозв'язків із комплексом суспільних і точних наук, стадійної та компонентної структур, специфіки понятійно-категорійної системи, проблемі методу в теорії міжнародних відносин та особливостям розвитку методології її досліджень.

Експланаційний блок поєднує у собі аналіз теоретичних концепцій міжнародних відносин, з дидактичною метою, структуризованих в окремі наукові школи та напрями. Теоретичні концепції класичної школи, модернізму, рефлексіонізму та детермінізму розглядаються, як у історичній ретроспективі так і як самостійні системи знань, що порівнюються між собою.

Проблемний блок поєднує ряд тем, які спрямовані на практичне застосування теоретичних знань. Розглядаються найважливіші проблеми сучасних міжнародних відносин у взаємозв'язку із окремими теоретичними концепціями, що спрямовані на їх пояснення і розв'язання.

Вимоги до знань та умінь

У результаті вивчення академічного курсу студенти повинні

знати:

- зміст найважливіших категорій і понять теорії міжнародних відносин;
- найважливіші принципи наукових шкіл теорії міжнародних відносин та розуміти зміст їх основних концепцій;
- характер найважливіших особливостей, механізмів та рушійних сил міжнародних відносин;
- особливості сучасних теоретико-методологічних орієнтацій теорії міжнародних відносин;
- сутність та специфіку застосування окремих методів та технічних прийомів наукового дослідження явищ і процесів, що властиві сфері міжнародних відносин.

уміти:

- науково коректно застосовувати основні поняття і категорії теорії міжнародних відносин;
- самостійно інтерпретувати інформацію щодо реальних подій у сфері міжнародних відносин;
- коректно застосовувати методи наукового дослідження та аналізувати явища і процеси сучасного світу;
- орієнтуватись в основних тенденціях та проблемах розвитку глобальної міжнародної системи.

ПРОГРАМА КУРСУ

Тема 1. Наукові та методологічні основи теорії міжнародних відносин

Наукова сутність теорії міжнародних відносин. Об'єкт та предмет дослідження. Місце в системі наук та взаємозв'язки з суміжними науковими дисциплінами. Наукові та практичні функції теорії міжнародних відносин.

Структурні компоненти теорії та їх науковий зміст.

Емпіричний компонент. Проблема порівняльності досліджень. Найважливіші причини та наслідки відсутності єдиної понятійно категорійної системи теорії міжнародних відносин. Особливості застосування понять та категорій окремими напрямками теорії. Теоретичні, загальнонаукові та конкретні поняття та категорії.

Методологічний компонент. Проблема теоретико-методологічних орієнтацій теорії міжнародних відносин. Методи і технічні прийоми теоретичного дослідження міжнародних відносин. Проблема методу та особливості наукового дослідження на теоретичному та емпіричному рівнях. Поняття та специфіка наукового теоретизування. Принципи теоретизування Дж.Розенау.

Первинний та вторинний експлананс. Зміст наукового припущення. Теоретичні концепції. Верифікація та її найважливіші особливості. Ендо та екзоверифікація. Парадигма та її роль у теорії міжнародних відносин. Зміст парадигми.

Стадії теоретичного дослідження міжнародних відносин: проблема, ідея, принцип, гіпотеза, верифікація, концепція, парадигма.

Предметна структура теорії міжнародних відносин. „Великі” теорії та субтеорії.

Теорії: міжнародного середовища, міжнародних систем, стабільності, нестабільності. Субтеорії: географічного і соціального середовищ міжнародних відносин, суб'єктності, ієрархії, порядку, еволюції, турбулентності, експансії, конфронтації, конфлікту, безпеки, співіснування, співпраці, інтеграції.

Понятійно-категорійна система та її роль у розвитку теорії міжнародних відносин. Проблема порівняльності понять та категорій. Зміст категорій теорії міжнародних відносин. Загальнонаукові та спеціальні поняття.

Тема 2. Особливості поляризації наукових концепцій у теорії міжнародних відносин

Найважливіші причини наукових дискусій та полеміки у теорії міжнародних відносин. Особливості дискусійних питань. Поняття наукової дискусії. Послідовність, зміст та причини виникнення чотирьох найважливіших теоретичних дискусій. Особливості наукової полеміки та критики. Дискусія між представниками ідеалізму та політичного реалізму 20-40-х років ХХ ст., „Велика дебата” (60-70-х років ХХ ст.), полеміка між представниками класичної школи та неомарксистами (70-80-ті роки ХХ ст.), інтерпарадигматична дебата (90-ті роки ХХ ст.) Концепція А.Лінклейтера.

Проблема групування теоретичних концепцій міжнародних відносин. Особливості дво та однорівневих класифікацій наукових концепцій. Класифікаційні схеми Дж.Доггерті, Р.Пфальцграфа, Ф.Брайяра, Б.Корані, П.Циганкова, Я.П'єтрася. Поняття експланаційної моделі в теорії міжнародних відносин. Напрями теорії міжнародних відносин. Поняття та структура наукової школи. Роль

парадигми у теоретичних дослідженнях та у практичній діяльності. Взаємозв'язок парадигм та політичних доктрин.

Тема 3 Класична школа теорії міжнародних відносин

Найважливіші принципи теорій класичної школи теорії міжнародних відносин. Суб'єктивізм, антропоморфізм, нормативізм. Зародження теорій класичної школи та особливості розвитку наукових ідей. Зміст та особливості розбіжностей та принципові дебати між теоріями класичної школи.

Ідеалізм та його основні концепції. Зародження ідеалізму у працях Платона та Арістотеля. Теологічний ідеалізм Августина і Ф.Аквінського. "Європрожектизм" та ідеї наддержавних утворень XVI-XVIII. Ідея "Вічного миру". Юридичний ідеалізм Х.Гроція та К.Пуфендорфа. Ідеї Дж.Бентама та Е.Канта, як теоретична основа політичного ідеалізму. Програма кардинальної перебудови міжнародних відносин початку ХХ ст. Принципи В.Вільсона та їх зв'язок із теорією ідеалізму. Розвиток ідеалістичної теорії в наукових концепціях Г.Дікенсона та Н.Анджела. Ідея рудиментарності війни та її теоретичне обґрунтування. Ідеалістична парадигма. Теоретичні та методологічні зв'язки ідеалізму з лібералізмом.

Реалізм та його основні концепції. Заснування реалізму у працях Фукідида та Полібія. Теорія "балансу сил". Максими Н.Макіавеллі, як теоретична основа реалізму. Концепції Т.Гоббса, Г.Ф.Гегеля, Е.Карра, Р.Нібура, А.Волферса, Г.Кісінджера, Р.Арона та ін.. Класичні принципи Г.Моргентау. Реалістична парадигма. Взаємозв'язок політичного реалізму із консерватизмом.

Специфіка неореалізму та його основні концепції. Концепції: К.Волтца та Р.Гилпіна. Особливості системного

підходу в теоретичних концепціях неореалізму. Неолібералізм: плюралізм та ідея “глобального управління” в працях: Р.Кохена, Дж.Ная, Дж.Розенау, Ф.Фукуями, Р.Кларка, Л.Сона. Полеміка між прихильниками неореалізму та неолібералізму. Теорія міжнародного суспільства.

Виникнення та становлення раціоналізму. Спільність та відмінність неореалізму і неолібералізму.

Тема 4 Біхевіоризм (модернізм) теорії міжнародних відносин

Визначальні методологічні принципи біхевіоризму (модернізму) та його найважливіші відмінності від класичних теорій. Об’єктивізм, індуктивність, емпіризм.

Зміст та характер “Великої дебати”. “Біхевіористична революція”. Д.Зінгер та його критика принципів класичної школи. Ідеї “ізоморфізму” у працях Л.фон Берталанфі та А.Рапопорта. Принципи наукового дослідження Д.Істона.

Міжнародна система як основна категорія біхевіоризму.

Різновиди теорій біхевіоризму. Системні теорії М.Каплана, Й.Гальтунга, Дж.Моделскі та ін. Теорії зв’язку К.Холсті та В.Хандрієдера. Факторні теорії. Теорія поля К.Райта. Географічне та Аналітичне поля міжнародних відносин та особливості взаємозв’язку між ними. Осі можливостей та цінностей та їх значення для моделювання дій у сфері міжнародних відносин.

Найважливіші причини невдачі „біхевіористичної революції” та ймовірність консенсусу модернізму і класичної теорії.

Загальна характеристика біхевіористичної парадигми.

Тема 5. Сучасні теорії міжнародних відносин

Методологічна обмеженість біхевіоризму та спроби її подолання теоретичних концепціях Дж. Доггерті, Р.Пфальцграфа та Дж.Розенау.

Особливості та зміст сучасних терій критицизму, постмодернізму та фемінізму. Зміст “інтерпарадигматичної дебати”. Рефлексіонізм та раціоналізм.

Виникнення та розвиток постмодернізму. Принципи постмодернізму у концепції Дж.Васкеза. Наукова полеміка між раціоналістами і постмодерністами навколо питань про сутність людини та ідеї прогресу суспільства.

Критична теорія та причини полеміки між її прихильниками та раціоналістами. Заперечення політичних та економічних структур у міжнародних відносинах.

Теорія неомарксизму та її найважливіші розбіжності із класичним марксизмом. Поняття світової системи у концепціях Е.Валлерстайна, С.Аміна, П.Сузі, Б.Корані, Р.Кокса. Дилема суб'єктності у теоріях неомарксистів.

Найважливіші причини та особливості сучасної кризи теорії міжнародних відносин.

Тема 6. Теорії міжнародного середовища

Поняття міжнародного середовища та специфіка його наукового дослідження. Особливості детермінізму та його принципів відмінності від інших парадигм теорії міжнародних відносин.

Географічний детермінізм та геополітика. Геополітика, геостратегія та геоekonomіка. Теоретичні та методологічні зв'язки геополітики з політичним реалізмом. Концепції Ф.Ратцеля, Л.Гумпловича,

К.Хаусгофера, Х.Маккіндера, А.Мехена, Н.Спайкмена та ін.

Расові теорії Ж. де Гобіно, Х.Чемберлена, О.Аммона та Ж.Ляпужа.

Марксистська інтерпретація міжнародних відносин. Соціально-класові теорії імперіалізму: Р.Гільфердінга, К.Каутського, М.Бухаріна, В.Леніна та Л.Троцького.

Тема 7. Цивілізаційні теорії

Поняття “цивілізація”. Цивілізаційний підхід до дослідження міжнародних відносин. Наукова полеміка навколо ідеї “суспільного прогресу” та її вплив на зовнішню політику держав світу.

Критерії визначення типів цивілізацій. Теоретичні концепції А.Тойнбі, С.Хантингтона, Е.Тоффлера. Полеміка навколо питання про цивілізаційний характер міжнародних відносин. Ідея „зіткнення” цивілізацій та дискусія щодо майбутнього людства.

Тема 8. Міжнародні системи

Поняття "міжнародна система" та особливості його наукового тлумачення. Елементарна міжнародна система. Елементи міжнародної системи. Підсистеми учасників та відносин, їх взаємозв'язок та взаємообумовленість.

Ієрархія міжнародних систем. Могутність як визначальний критерій місця держав у ієрархії системи. Складові могутності та її визначення за методиками Дж. Лі Рея, В.Фукса, К.Джермана, Р.Клайна. Абстрактність індексу могутності. Ранги учасників (держав) міжнародних відносин та їх можливості. Причинно-наслідкові зв'язки та

логіка процесів і явищ у міжнародних відносинах. Закономірності ієрархії в міжнародній системі. Наукові підходи до проблеми типологізації міжнародних систем.

Теоретико-методологічні основи моделювання міжнародних систем та прогнозування їх еволюції. Стани міжнародних систем. Прогностична гіпотеза та способи її верифікації. Ймовірність міжнародних прогнозів. Проблема методу у міжнародних відносинах. Емпіричні та конструктивні методи дослідження. Кількісна та якісна оцінка ситуацій, явищ та процесів. Наукове та практичне значення дослідження міжнародних відносин.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Наукові та методологічні основи теорії міжнародних відносин

Заняття 1.

1. Наукова сутність теорії міжнародних відносин. Об'єкт та предмет дослідження.
2. Місце теорії міжнародних відносин в системі наук та взаємозв'язки з суміжними науковими дисциплінами. Наукові та практичні функції теорії міжнародних відносин.
3. Структурні компоненти теорії теорії міжнародних відносин та їх науковий зміст.

* * *

Заняття 2.

1. Стадії теоретичного дослідження міжнародних відносин: проблема, ідея, принцип, гіпотеза, верифікація, концепція, парадигма.
2. Предметна структура теорії міжнародних відносин.

„Великі” теорії та субтеорії.

3. Понятійно-категорійна система та її роль у розвитку теорії міжнародних відносин.

Література

Основна

1. *Dougherty J.E., Pfaltzgraff R.L.* Contending theories of International relations. – Harper Colins Publishers, 1990.
2. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
3. *Knutsen T.L.* A history of International Relations theory. – Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
4. *Pietraś Z.J.* Zasady teorii stosunkow międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
5. *Rosenau James N., Thompson Kenneth W., Boyd Gavin (ed.)* World Politics: An Introduction. - New-York: Free Press, 1976.
6. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Haliżaka E., Kuźniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
7. *Stryjski K.J.* Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.
8. Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики: Учеб. пособие. Ломагин Н.А., Кузнецов В.Е., Лисовский А.В., Павлов А.Ю., Сутырин С.Ф.- Санкт-Петербург.: Издательский дом “Сентябрь”, 2001.
9. Введение в теорию международных отношений.: Учеб. пособие. Отв. Ред. А.С.Манькин. – М.; Изд-во МГУ, 2001.
10. *Камінський А.* Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
11. *Кисинджер Г.* Дипломатия.- М.: Научно-издательский центр “Ладомир”, 1997.
12. *Мадисон В.В., Шахов В.А.* Політологія міжнародних відносин.- К.: “Либідь”, 1997.
13. *Мальський М., Мацях М.* Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
14. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.
15. *Цыганков П.А.* Теория международных отношений.- М.: “Гардарики”, 2002.

Додаткова

1. *Rosenau James N. (ed.) Domestic Sources of Foreign Policy.* - New-York: Free Press, 1967.
2. *Rosenau James N. (ed.) In Search of Global Patterns.* - New-York: Free Press, 1976.
3. *Rosenau James N. (ed.) International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory.* - New-York: Free Press, 1961.
4. *Rosenau James N. Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity.* - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990.

Тема 2. Особливості поляризації наукових концепцій у теорії міжнародних відносин

Заняття 1.

1. Найважливіші причини наукових дискусій та полеміки у теорії міжнародних відносин. Послідовність, зміст та причини виникнення чотирьох найважливіших теоретичних дискусій.
2. Проблема групування теоретичних концепцій міжнародних відносин. Особливості дво та однорівневих класифікацій наукових концепцій.
3. Поняття експланаційної моделі в теорії міжнародних відносин. Напрями теорії міжнародних відносин.

Література

Основна

1. *Dougherty J.E., Pfaltzgraff R.L.* Contending theories of International relations. – Harper Colins Publishers, 1990.
2. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
3. *Linklater Andrew.* Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations. - New-York: St. Martin's Press, 1989.
4. *Linklater Andrew.* Men and Citizens in the Theory of International Relations. - New-York: St. Martin's Press, 1982.
5. *Knutsen T.L.* A history of International Relations theory. – Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.

6. *Pietraś Z.J.* Zasady teorii stosunkow międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
7. *Rosenau James N., Thompson Kenneth W., Boyd Gavin (ed.)* World Politics: An Introduction. - New-York: Free Press, 1976.
8. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Haliżaka E., Kuźniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
9. *Stryjski K.J.* Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.
10. Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики: Учеб. пособие. Ломагин Н.А., Кузнецов В.Е., Лисовский А.В., Павлов А.Ю., Сутырин С.Ф.- Санкт-Петербург.: Издательский дом “Сентябрь”, 2001.
11. Введение в теорию международных отношений.: Учеб. пособие. Отв. Ред. А.С.Манькин. – М.; Изд-во МГУ, 2001.
12. *Мадисон В.В., Шахов В.А.* Політологія міжнародних відносин.- К.: “Либідь”, 1997.
13. *Мальський М., Мацяк М.* Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
14. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.
15. *Цыганков П.А.* Теория международных отношений.- М.: “Гардарики”, 2002.

Додаткова

1. *Linklater Andrew.* The Question of the Next Stage in International Relations Theory. // Millennium. - Nr.1(21). - 1992. - p.77-98.
2. *Linklater Andrew.* The Transformation of Political Community. Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era. - Cambridge: Polity Press, 1998.
3. *Цыганков П.А.* Международные отношения.- М.: “Новая школа” 1996.
4. *Pietraś Z.J.* Teoria gier jako sposób analizy procesów podejmowania decyzji politycznych.- Lublin.: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1997.

Тема 3 Класична школа теорії міжнародних відносин

Заняття 1.

1. Найважливіші принципи теорій класичної школи теорії міжнародних відносин.
2. Ідеалізм та його основні концепції.
3. Ідеалістична парадигма. Теоретичні та методологічні зв'язки ідеалізму з лібералізмом.

* * *

Заняття 2.

1. Реалізм та його основні концепції.
2. Реалістична парадигма. Взаємозв'язок політичного реалізму із консерватизмом.

* * *

Заняття 3.

1. Неолібералізм: плюралізм та ідея “глобального управління”.
2. Специфіка неореалізму та його основні концепції.
3. Виникнення та становлення раціоналізму.
4. Полеміка між прихильниками неореалізму та неолібералізму.

Література

Основна

1. *Angell Norman*. The Great Illusion: A Study of the Relation of Military Power in Nations to Their Economic and Social Advantage. - New-York: Garland, 1972.
2. *Aron Raymond*. On War: Atomic Weapons and Global Diplomacy. - London: Secker and Warburg, 1958.
3. *Carr Edward Hallett*. The Twenty Year's Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations. - London: McMillan, 1939.

4. *Cohen Raymond*. Pacific Unions: A Reappraisal of the Theory that "Democracies Do Not Go to War with Each Other". / Review of International Studies. - Nr.3(20). - 1994. - p.207-223.
5. *Dickinson Goldsworthy L*. Causes of International War. - Westport, Conn.: Greenwood, 1984.
6. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
7. *Fukujama Francis*. The End of History and the Last Man. - New-York: Free Press, 1992.
8. *Gilpin Robert G*. War and Change in World Politics. - New-York: Cambridge University Press, 1981.
9. *Kissinger Henry A*. Diplomacy. - New-York: Simon&Schuster, 1994.
10. *Knutsen T.L*. A history of International Relations theory. - Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
11. *Morgenthau Hans Joachim*. Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. - New-York: Alfred A.Knopf, 1948.
12. *Niebuhr Reinhold*. Moral Man and Immoral Society: A Study in Ethics and Politics. - New-York: Charles Scribner's Sons, 1932.
13. *Nye Joseph S*. Nuclear Ethics. - New-York: Free Press, 1986.
14. *Pietras Z.J*. Zasady teorii stosunków międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
15. *Rosenau James N. (ed.)* International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory. - New-York: Free Press, 1961.
16. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Haliżaka E., Kuźniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
17. *Stryjski K.J*. Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.
18. *Waltz Kenneth N*. Theory of International Politics. - Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1979.
19. *Wilson Woodrow*. The Papers of Woodrow Wilson. / Artur S. Link (ed.) - 6 Vol. - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1966-1994.
20. *Wolfers Arnold (ed.)* Alliance Policy in the Cold war. - Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1959.
21. *Арістотель*. Політика.- К.: Вид-во Соломії Павличко "ОСНОВИ", 2003.
22. *Камінський А*. Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
23. *Мадисон В.В., Шахов В.А*. Політологія міжнародних відносин.-

- К.: “Либідь”, 1997.
24. *Макиавелли Н.* Государь; Рассуждение о первой декаде Тита Ливия; О военном искусстве: Сборник / Пер. с ит.- Мн.: “Поппури”, 1998.
  25. *Мальський М., Мацях М.* Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
  26. *Платон Держава.- К.: Вид-во Соломії Павличко “ОСНОВИ”, 2000.*
  27. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.
  28. *Цыганков П.А.* Теория международных отношений.- М.: “Гардарики”, 2002.

Додаткова

1. *Angell Norman.* Human Nature and the Peace Problem. - London: W. Collins Sons&Co., 1925.
2. *Angell Norman.* The Defense of the Empire. - London: Hamish Hamilton, 1937.
3. *Angell Norman.* The Peace Treaty and the Economic Chaos in Europe. - London: Swarthmore Press, 1919.
4. *Aron Raymond.* Einführung in die Atomstrategie. Die atlantische Kontroverse - Köln: Kiepenheuer&Witsch, 1964.
5. *Aron Raymond.* The Evolution of Modern Strategic Thought. / Problems of Modern Strategy: Part One. - London: International Institute for Strategic Studies, 1969. - p.1-17.
6. *Aron Raymond.* The Great Debate: Theories of Nuclear Strategy. - Garden City, NY: Doubleday, 1965.
7. *Carr Edward Hallett.* International Relations Since the Peace Treaties. - London: McMillan, 1937.
8. *Carr Edward Hallett.* Nationalism and After. - London: McMillan, 1945.
9. *Carr Edward Hallett.* The Future of Nations: Independence or Interdependence? - London: Kegan Paul, 1941.
10. *Clark Ian.* Globalization and Fragmentation: International Relations in the Twentieth Century. - Oxford: Oxford University Press, 1997.
11. *Cohen Raymond.* Needed: A Disaggregate Approach to the Democratic-Peace Theory. / Review of International Studies. - Nr.3(21). - 1995. - p.323-325.
12. *Dickinson Goldsworthy L.* The International Anarchy, 1904-1914. - New-York: Century, 1926.

13. *Gilpin Robert G.* The Political Economy of International Relations. - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1981.
14. *Gilpin Robert G.* The Theory of Hegemonic War. / Robert I. Rotberg, Theodore K. Rabb (ed.) The Origin and Prevention of Major Wars. - Cambridge: Cambridge University Press, 1989. - p.15-37.
15. *Gilpin Robert G.* U.S. Power and the Multinational Corporation: The Political Economy of Foreign Direct Investment. - London: McMillan, 1975.
16. *Kissinger Henry A.* American Foreign Policy. - New-York: Norton, 1966.
17. *Kissinger Henry A.* Kernwaffen und Auswärtige Politik. - München: Oldenbourg, 1959.
18. *Kissinger Henry A.* Problems of National Strategy: A Book of Readings. - New-York: Praeger, 1965.
19. *Morgenthau Hans Joachim.* Dilemmas of Politics. - Chicago: University of Chicago Press, 1958.
20. *Morgenthau Hans Joachim.* Peace, Security and the United Nations. - Chicago: University of Chicago Press, 1946.
21. *Morgenthau Hans Joachim.* Positivism, Functionalism and International Law. // American Journal of International Law. - Nr.34. - 1940. - p.260-284.
22. *Morgenthau Hans Joachim.* Power as a Political Concept. / Roland Young (ed.). Approaches to the Study of Politics: 22 Contemporary Essays Exploring the Nature of Politics and Methods by Which It Can Be Studied. - Evanston, Ill.: Northwestern University Press, 1963. - p.66-77.
23. *Niebuhr Reinhold.* The Essential Reinhold Niebuhr: Selected Essays and Addresses. / Robert McAfee Brown (ed.) - New Haven: Yale University Press, 1986.
24. *Nye Joseph S.* American Strategy After Bipolarity. / International Affairs. - Nr.3(66). - 1990. - p.513-521.
25. *Nye Joseph S.* Soft Power. / Foreign policy. - Nr.80. - 1990. - p.153-171.
26. *Rosenau James N. (ed.)* In Search of Global Patterns. - New-York: Free Press, 1976.
27. *Rosenau James N.* Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity. - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990.
28. *Rosenau James N., Thompson Kenneth W., Boyd Gavin (ed.)* World Politics: An Introduction. - New-York: Free Press, 1976.

29. *Waltz Kenneth N.* Evaluating Theories. // *American Political Science Review.* - Nr.4(91). 1997. - p.913-917.
30. *Waltz Kenneth N.* International Structure, National Force and the Balance of World Power. // *Journal of International Affairs.* - Nr.2(21). - 1967. - p.215-231.
31. *Waltz Kenneth N.* Realist Thought and Neorealist Theory. // *Journal of International Affairs.* - Nr.1(44). - 1990. - p.21-37.
32. *Waltz Kenneth N.* The New World Order. // *Millennium.* - Nr.2(22). - 1993. - p.187-195.
33. *Wolfers Arnold, Martin Laurence (ed.)* The Anglo-American Tradition in Foreign Affairs. - New Haven: Yale University Press, 1956.
34. *Wolfers Arnold.* Grenzen der nuklearen Abschreckung. / *Europa-Archiv.* - Nr.16. - 1960. - S.489-498.
35. *Wolfers Arnold.* The Pole of Power and the Pole of Indifference. / *World Politics.* - Nr.1(4). - 1951. - p.39-63.

Тема 4. Біхевіоризм (модернізм) теорії міжнародних відносин

Заняття 1.

1. Визначальні методологічні принципи біхевіоризму (модернізму) та його найважливіші відмінності від класичних теорій. “Біхевіористична революція”.
2. Міжнародна система як основна категорія біхевіоризму. Різновиди теорій біхевіоризму.
3. Загальна характеристика біхевіористичної парадигми. Найважливіші причини невдачі „біхевіористичної революції” та ймовірність консенсусу модернізму і класичної теорії.

Література

Основна

1. *Bertalanffy Ludwig von.* General System Theory: Foundations, Development, Applications. - New-York: George Braziller, 1969.
2. *Easton David.* A Systems Analysis of Political Life. - New-York: Wiley, 1965.

16. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
3. *Galtung Johan*. Peace and World Structure. - Kopenhagen: Ejlers, 1980.
4. *Kaplan Morton A*. Balance of Power, Bipolarity and Other Models of International Systems. / Rosenau James N. (ed.) International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory. - New-York: Free Press, 1961. - p.343-349.
5. *Kaplan Morton A*. System and Process in International Politics. - New-York: John Wiley&Sons, 1967.
17. *Knutsen T.L*. A history of International Relations theory. - Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
6. *Modelski George*. A Theory of Foreign Policy. - New-York: Praeger, 1962.
7. *Modelski George*. Principles of World Politics. - New-York: Free Press, 1972.
18. *Pietraś Z.J*. Zasady teorii stosunkow międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
8. *Rapoport Anatol*. General System Theory: Essential Concepts and Application. - Cambridge, Mass.: Abacus Press, 1986.
9. *Rapoport Anatol*. Systems Analysis: General System Theory. / David L. Sills (ed.) International Encyclopedia of the Social Sciences. - London: McMillan, 1968. - Vol.15. - p.452-458.
10. *Singer J. David*. The Scientific Study of Politics: An Approach to Foreign Policy Analysis. - Morristown, N.J.: General Learning Press, 1972.
19. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Haliżaka E., Kuźniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
20. *Stryjski K.J*. Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.
21. *Камінський А*. Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
22. *Мадисон В.В., Шахов В.А*. Політологія міжнародних відносин.- К.: “Либідь”, 1997.
11. *Мальський М., Мацях М*. Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
23. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.
24. *Цыганков П.А*. Теория международных отношений.- М.: “Гардарики”, 2002.

Додаткова

1. *Bertalanffy Ludwig von.* An Outline of General Systems Theory. // British Journal of the Philosophy of Science. - Nr.1. - 1950. - p.139-164.
2. *Bertalanffy Ludwig von.* Perspectives on General System Theory. - New-York: Braziller, 1975.
3. *Easton David.* A Framework for political Analysis. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1965.
4. *Easton David.* The New Revolution in Political Science. // American Political Science Review. - Nr.4(63). - 1969. - p.1051-1061.
5. *Easton David.* Varieties of Political Theory. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1966.
6. *Galtung Johan (ed.).* Co-operation in Europe. - Oslo: Universitetsforlaget, 1970.
7. *Galtung Johan.* A Structural Theory of Aggression. // Journal of Peace Research. - Nr.1(2). - 1964. - p.95-199.
8. *Galtung Johan.* A Structural Theory of Imperialism: Ten Years Later. // Millennium. - Nr.3(9). - 1980. - p.183-196.
9. *Galtung Johan.* A Structural Theory of Integration. // Journal of Peace Research. - Nr.4(5). - 1968. - p.375-395.
10. *Galtung Johan.* A Theory of Peaceful Co-operation. / Galtung Johan (ed.). Co-operation in Europe. - Oslo: Universitetsforlaget, 1970. - p.9-20.
11. *Galtung Johan.* The True Worlds: A Transnational Perspective. - New-York: Free Press, 1980.
12. *Kaplan Morton A. (ed.)* New Approaches to International Relations. - New-York: St. Martin's Press, 1968.
13. *Kaplan Morton A.* Systems Theory and Political Science. // Social Research. - Nr.1(35). - 1968. - p.30-47.
14. *Kaplan Morton A.* Towards Professionalism in International Theory: Macrosystem Analysis. - New-York: Free Press, 1979.
15. *Modelski George (ed.)* Exploring Long Cycles. - Boulder, Col.: Lynne Rienner, 1987.
16. *Modelski George, Modelski Sylvia (ed.)* Documenting Global Leadership. - London: McMillan, 1988.
17. *Modelski George.* Comparative International Systems. // World Politics. - Nr.4(14). - 1962. - p.662-674.
18. *Modelski George.* Long Cycles in World Politics. - London: McMillan, 1987.

19. *Rapoport Anatol (ed.). Game Theory as a Theory of Conflict Resolution.* - Boston: D. Reidel, 1974.
20. *Rapoport Anatol. Strategy and Conscience.* Introduced by Karl W. Deutsch. - New-York: Schocken, 1964.
21. *Rapoport Anatol. Two-Person Game Theory: The Essential Ideas.* - Ann Arbor, Mich.: University of Michigan Press, 1966.
22. *Rapoport Anatol. Various Meanings of Theory.* // *American Science Review.* - Nr.4(52). - 1958. - p.972-988.
23. *Singer J. David. Data-making in International Relations.* // *Behavioral Science.* - Nr.1(10). - 1965.- p.68-80.
24. *Singer J. David. Models, Methods and Progress in World Politics: A Peace Research Odyssey.* - Boulder, Col.: Westview, 1990.
25. *Singer J. David. Theorizing About Theory in International Politics.* // *The Journal of Conflict Resolution.* - Nr.4(4). - 1960.- p.431-442.

Тема 5.Сучасні теорії міжнародних відносин

Заняття 1.

1. Особливості та зміст сучасних терій критицизму, постмодернізму та фемінізму. Зміст “інтерпарадигматичної дебати”. Рефлексіонізм та раціоналізм.
2. Виникнення та розвиток постмодернізму. Принципи постмодернізму. Наукова полеміка між раціоналістами і постмодерністами.
3. Критична теорія та причини полеміки між її прихильниками та раціоналістами. Найважливіші причини та особливості сучасної кризи теорії міжнародних відносин.

Література

Основна

1. *Amin Samir. Capitalism in the Age of Globalization: The Management of Contemporary Society.* - London: Zed Books, 1997.
2. *Amin Samir. The Callenge of Globalization.* // *Review of International political Economy.* - Nr.2(3). - 1996. - p.216-260.

3. *Cox Robert W.* Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory. // *Millennium*. - Nr.2(10). - 1981. - p.126-155.
4. *Cox Robert W., Sinclair Timothy J.* Approaches to World Order. - Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
5. *Dougherty James E., Pfalzgraff Robert L. Jr.* Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey. - New-York: Addison Wesley Longman, 1997.
6. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
7. *Knutsen T.L.* A history of International Relations theory. – Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
8. *Linklater Andrew.* Realism, Marxism, and Critical International Theory. // *Review of International Studies*. - Nr.4(12). - 1986. - p.301-312.
9. *Pietraś Z.J.* Zasady teorii stosunkow międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
10. *Rosenau James N. (ed.)* International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory. - New-York: Free Press, 1961.
11. *Rosenau James N.* Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity. - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990.
12. *Rosenau James N., Thompson Kenneth W., Boyd Gavin (ed.)* World Politics: An Introduction. - New-York: Free Press, 1976.
13. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Halizaka E., Kuźniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
14. *Stryjski K.J.* Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.
15. *Vasquez John A. (ed.)* Classic of International Relations. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1996.
16. *Wallerstein Immanuel M.* Utopistics: Or, Historical Choices of the Twenty-first Century. - New York: New Press, 1998.
17. *Камінський А.* Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
18. *Мадисон В.В., Шахов В.А.* Політологія міжнародних відносин.- К.: “Либідь”, 1997.
19. *Мальський М., Мацях М.* Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
20. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.

21. Цыганков П.А. Теория международных отношений.- М.: “Гардарика”, 2002.

Додаткова

1. Cox Robert W. Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method. // Millennium. - Nr.2(12). - 1983. - p.269-291.
2. Cox Robert W. Production, Power and World Order: Social Forces in the Making of History. - New-York: Columbia University Press, 1987.
3. Rosenau James N. (ed.) Domestic Sources of Foreign Policy. - New-York: Free Press, 1967.
4. Rosenau James N. (ed.) In Search of Global Patterns. - New-York: Free Press, 1976.
5. Vasquez John A. The Post-positivist Debate: Reconstructing Scientific Enquiry and IR Theory after Enlightenment's Fall. / Booth Ken, Smith Steve (ed.) International Relations Theory Today. - University Park, Penns.: The Pennsylvania State University Press, 1995. - p.217-240.
6. Vasquez John A. The Power of Power Politics: A Critique. - New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, 1983.
7. Wallerstein Immanuel M. (ed.) After Liberalism. - New York: New Press, 1995.
8. Wallerstein Immanuel M. (ed.) World Inequality: Origins and Perspectives on the World System. - Monreal: Black Rose Books, 1975.
9. Wallerstein Immanuel M. The Capitalist World-economy: Essays. - Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
10. Wallerstein Immanuel M. The Three Instances of Hegemony in the History of the Capitalist World-economy. // International Journal of Comparative Sociology. - Nr.1-2(24). - 1983. - p.100-108.

Тема 6. Теорії міжнародного середовища

Заняття 1.

1. Поняття міжнародного середовища та специфіка його наукового дослідження.
2. Особливості детермінізму та його принципи відмінності від інших парадигм теорії міжнародних

відносин.

3. Географічний детермінізм та геополітика. Теоретичні та методологічні зв'язки геополітики з політичним реалізмом.

* * *

Заняття 2.

1. Расові теорії, їх особливості та основні принципи.
2. Марксистська інтерпретація міжнародних відносин. Соціально-класові теорії імперіалізму.
3. Теорія неомарксизму та її найважливіші розбіжності із класичним марксизмом. Дилема суб'єктності у теоріях неомарксистів.

Література

Основна

1. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
2. *Haushofer Karl, Fochler-Hauke Gustav (Hrsg.)*. Probleme der Weltpolitik in Wort und Bild. - Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1939.
3. *Hilferding Rudolf*. Das Finanzkapital. - 2 Bde. - Frankfurt: Europäische Verlagsanstalt, 1968.
4. *Knutsen T.L.* A history of International Relations theory. - Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
5. *Mackinder Halford J.* The Geographical Pivot of History. - The Geographical Journal. - Nr.4(23). - 1934. - p.421-444.
6. *Mahan Alfred Thayer*. The Influence of Seapower Upon the French Revolution and Empire 1793-1812. - London: Sampson Low, Marston, 1893.
7. *Pietras Z.J.* Zasady teorii stosunkow międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
8. *Ratzel Friedrich*. Politische Geographie oder die Geographie der Staaten, des Verkehrs und des Krieges. - München: Oldenbourg, 1897.
9. *Spykman Nicholas J.* Geography and Foreign Policy. // American Political Science Review. - Nr.1(32). - 1938. - p.28-51.
10. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Halizaka E., Kuźniara R.- Warszawa.:

- Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
11. *Stryjski K.J.* Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.
  12. *Гаджиев К.С.* Геополитика. – М.: “Международные отношения”, 1998.
  13. *Камінський А.* Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
  14. *Мадисон В.В., Шахов В.А.* Політологія міжнародних відносин.- К.: “Либідь”, 1997.
  15. *Мальський М., Мацяк М.* Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
  16. *Мэкен А.Т.* Влияние морской силы на историю: 1660 – 1783. – М; СПб.: АСТ Terra Fantastica, 2002.
  17. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.
  18. *Цыганков П.А.* Теория международных отношений.- М.: “Гардарики”, 2002.

Додаткова

1. *Haushofer Karl.* Geopolitik der Pan-Ideen. - Berlin: Zentral-Verlag, 1931.
2. *Haushofer Karl.* Grenzen in ihrer geographischen und politischen Bedeutung. - Berlin: Vowinckel, 1927.
3. *Haushofer Karl.* Raumüberwindende Mächte. - Leipzig: Teubner, 1934.
4. *Haushofer Karl.* Weltmeere und Weltmächte. - Berlin: Zeitgeschichte-Verlag, 1937.
5. *Haushofer Karl.* Weltpolitik von heute. - Berlin: Zeitgeschichte-Verlag Wilhelm Andermann, 1934.
6. *Ratzel Friedrich.* Antropogeographie. 1. Teil: Grundzüge der Anwendung der Erdkunde auf die Geschichte. - Stuttgart: Engelhorn, 1882.
7. *Spykman Nicholas J.* America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power. - New-York: Harcourt, Brace, 1942.
8. *Spykman Nicholas J.* The Geography of Peace. Edited by Helen R. Nicholl. - New-York: Harcourt, Brace, 1944.

Тема 7. Цивілізаційні теорії

Заняття 1.

1. Поняття “цивілізація”. Цивілізаційний підхід до дослідження міжнародних відносин. Критерії визначення типів цивілізацій.
2. Наукова полеміка навколо ідеї “суспільного прогресу” та її вплив на зовнішню політику держав світу.
3. Полеміка навколо питання про цивілізаційний характер міжнародних відносин. Ідея „зіткнення” цивілізацій та дискусія щодо майбутнього людства.

Література

Основна

1. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
2. *Huntington Samuel P.* The Clash of Civilizations? // Foreign Affairs. - Nr.3(72). - 1993. - p.22-49.
3. *Knutsen T.L.* A history of International Relations theory. – Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
4. *Pietraś Z.J.* Zasady teorii stosunkow międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
5. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Haliżaka E., Kuźniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
6. *Stryjski K.J.* Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.
7. *Камінський А.* Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
8. *Мадисон В.В., Шахов В.А.* Політологія міжнародних відносин.- К.: “Либідь”, 1997.
9. *Мальський М., Мацях М.* Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
10. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.
11. *Тойнбі А.* Дослідження історії. В 2-х томах.- К.: “Основи”, 1995.
12. *Тоффлер Е.* Третя хвиля. – К.: Вид. дім “Всесвіт”, 2000.
13. *Цыганков П.А.* Теория международных отношений.- М.:

“Гардарики”, 2002.

Додаткова

1. *Huntington Samuel P.* Strategic Planning and the Political Process. / Rosenau James N. (ed.) International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory. - New-York: Free Press, 1961. - p.234-240.
2. *Huntington Samuel P.* The Common Defense: Strategic Programs in National Politics. - New-York: Columbia University Press, 1961.
3. *Huntington Samuel P.* The Lonely Superpower. // Foreign Affairs. - Nr.2(78). - 1999. - p.35-49.
4. *Huntington Samuel P.* The West: Unique, Not Universal. // Foreign Affairs. - Nr.6(75). - 1996. - p.28-46.
5. *Toynbee Arnold J.* A Study of History. - Oxford: Oxford University Press, 1946
6. *Тоффлер Э.* Метаморфозы власти. – М.: ООО “Изд-во АСТ”, 2001.
7. *Тоффлер Э.* Шок будущего. – М.: ООО “Изд-во АСТ”, 2001.

Тема 8. Міжнародні системи

Заняття 1.

1. Поняття "міжнародна система" та особливості його наукового тлумачення. Елементи міжнародної системи.
2. Ієрархія міжнародних систем. Могутність як визначальний критерій місця держав у ієрархії системи. Складові могутності та її визначення.
3. Ранги учасників (держав) міжнародних відносин та їх можливості.

* * *

Заняття 2.

1. Закономірності ієрархії в міжнародній системі. Наукові підходи до проблеми типологізації міжнародних систем.
2. Теоретико-методологічні основи моделювання міжнародних систем та прогнозування їх еволюції.

3. Наукове та практичне значення дослідження міжнародних відносин.

Література

Основна

1. *Cline Ray S.* World Power Trends and U.S. Foreign Policy for the 1980s. - Boulder, Col.: Westview, 1980.
2. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
3. *Fuchs Wilhelm.* Formeln zur macht. Prognosen über Völker, Wirtschaft, Potentiale. - Stuttgart: Deutsche Verlagsanstalt, 1965.
4. *Knutsen T.L.* A history of International Relations theory. – Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
5. *Pietras Z.J.* Zasady teorii stosunkow międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
6. *Ray James Lee.* Democracy and International Conflict: An Evaluation of the Democratic Peace Proposition. - Columbia: University of South Carolina Press, 1995.
7. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Haliżaka E., Kuźniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
8. *Stryjski K.J.* Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.
9. *Камінський А.* Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
10. *Мадисон В.В., Шахов В.А.* Політологія міжнародних відносин.- К.: “Либідь”, 1997.
11. *Мальський М., Мацях М.* Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
12. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.
13. *Цыганков П.А.* Теория международных отношений.- М.: “Гардарики”, 2002.

Додаткова

5. *Ray James Lee.* Understanding Rummel. // Journal of Conflict Resolution. - Nr.1(26). - 1982. - p.161-187.
6. *Ray James Lee.* Wars Between Democracies: Rare or Non-Existent? // International Interactions. - Nr.3(18). - 1993. - p.251-276.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Особливості наукових дебатів в сучасній теорії міжнародних відносин.
2. Проблема емпіричних методів дослідження в теорії міжнародних відносин.
3. Проблема якісних оцінок та суджень у сучасних наукових дослідженнях.
4. Проблема співмірності парадигмальних понятійно-категорійних систем у науці про міжнародні відносини.
5. Сучасні наукові трактування поняття актора (учасника) в міжнародних відносинах.
6. Категорії сили та могутності в теорії міжнародних відносин та їх сучасне розуміння.
7. Проблема класифікації наукових підходів до вивчення процесів та явищ міжнародних відносин.
8. Принципи класичної школи та модернізму в теорії міжнародних відносин.
9. Реалізм та неореалізм в науці про міжнародні відносини.
10. Особливості французької школи у теорії міжнародних відносин.
11. “Англійська школа” в теорії міжнародних відносин.
12. Ідеалізм та неолібералізм в теорії міжнародних відносин.
13. Теорія взаємозалежності й режимна теорія в науці про міжнародні відносини.
14. Теорії світової системи й глобалізація.
15. Теорії інтеграції та інтергувернменталізму.
16. Постмодернізм в теорії міжнародних відносин.
17. Соціалконструктивізм в науці про міжнародні відносини.
18. Феміністичні концепції міжнародних відносин.

19. Зміст та особливості сучасної полеміки між теоріями неореалізму та неолібералізму.
20. Критицизм та його полеміка з основними напрямками теорії міжнародних відносин.
21. Проблема світового порядку у сучасних наукових дискусіях.
22. Теорія „глобального управління” та її взаємозв’язки із принципами неолібералізму.
23. Теорія „міжнародного суспільства” та її взаємозв’язки із принципами неолібералізму.
24. Проблема застосування військової сили у сучасних теоріях міжнародних відносин.
25. Трагування держави у наукових дискусіях між етатистами і транснаціоналістами.
26. Неомарксистська критика сучасної теорії міжнародних відносин.
27. Проблема прийняття зовнішньополітичних рішень у гендерних концепціях міжнародних відносин.
28. Проблема міжнародного тероризму у теорії міжнародних відносин.
29. Екорадикалістська візія сучасної світової політики і міжнародних відносин.
30. Сучасний стан та перспективні напрямки розвитку теорії міжнародних відносин

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Теоретичний і прикладний рівні наукового дослідження міжнародних відносин. Роль та найважливіші завдання теорії міжнародних відносин.
2. Проблеми наукового дефініювання міжнародних відносин як суспільного явища. Найважливіші причини розбіжностей у існуючих визначеннях.
3. Об'єкт, предмет та найважливіші функції теорії міжнародних відносин.
4. Поняття теорії міжнародних відносин. Особливості сучасного етапу її розвитку.
5. Місце теорії міжнародних відносин у системі наук. Проблема теоретико-методологічних орієнтацій.
6. Принципи наукового теоретизування у концепції Дж.Розенау.
7. Особливості компонентної структури теорії міжнародних відносин.
8. Особливості предметної структури теорії міжнародних відносин.
9. Дилема суб'єктності в сучасній теорії міжнародних відносин. Позиції державоцентризму (етатизму) та транснаціоналізму.
10. Проблема формування єдиної методології досліджень. Зміст та наслідки "Великої" дебати для розвитку теорії міжнародних відносин. Принципи класичної школи та модернізму (біхевіоризму).
11. Найважливіші проблеми формування єдиної понятійно-категорійної системи науки про міжнародні відносини. Специфіка використання понять та категорій окремими парадигмами теорії міжнародних відносин.

12. Особливості становлення та розвитку теорії іdealізму. Зміст іdealістичної парадигми та її вплив на зовнішню політику держав світу.
13. Особливості становлення та розвитку теорії політичного реалізму. Зміст реалістичної парадигми та її вплив на зовнішню політику держав світу.
14. Особливості становлення та розвитку системної теорії модернізму.
15. Теорія зв'язку. Ймовірні інтеракції між макро і мікросистемами в концепції С.Розена.
16. Чинники політичної залежності держав у концепції К.Холсті.
17. Теорія “поля” К.Райта та її особливості її використання у процесі моделювання та прогнозування зовнішньої політики держави.
18. Принципи модернізму у концепціях Д.Зінгера і Д.Істона.
19. Принципи політичного реалізму у концепції Г.Моргентау.
20. Причини та особливості сучасної кризи теорії міжнародних відносин. Раціоналізм та рефлексіонізм.
21. Особливості сучасної полеміки між представниками теорій неолібералізму та неореалізму. Причини можливого консенсусу між ними.
22. Найважливіші особливості сучасних теорій: постмодернізму, критицизму, фемінізму. Особливості критики їх послідовниками раціоналістичної теорії.
23. Особливості становлення і та впливу на теорію міжнародних відносин наукових концепцій географічного детермінізму та геополітики.
24. Расові теорії та їх вплив на зовнішню політику держав світу.

25. Зміст теоретичних концепцій класичного (ортодоксійного) марксизму та їх вплив на світову політику.
26. Особливості становлення та розвитку теорій неомарксизму. Основні теоретичні розбіжності класичного марксизму та неомарксизму.
27. Зміст теорій основних напрямів сучасного неолібералізму та наважливіші розбіжності між ними. Плюралізм та теорія “глобального управління”.
28. Найважливіші збіжності і відмінності класичної теорії політичного реалізму та неореалізму.
29. Теорія міжнародного суспільства та її взаємозв’язок із концепціями неолібералізму.
30. Цивілізаційний підхід у теорії міжнародних відносин. Наукові концепції: А.Тойнбі та С.Хантингтона.
31. Системні концепції М.Каплана, Дж.Моделські та Й.Гальтунга.
32. Теорія інформаційної цивілізації у концепції Е.Тоффлера.
33. Найважливіші етапи розвитку теорії політичного реалізму. Теоретичні концепції Н.Макіявеллі та Т.Гоббса.
34. Значимість соціологічного підходу М.Вебера у теорії реалізму.
35. Найважливіші етапи розвитку теорії ідеалізму. Спільність і відмінність філософського, теологічного, правничого та політичного ідеалізму.
36. Пошуки “Вічного миру”. Суспільно-політична та наукова значимість “європейського прожектизму”.
37. Політичний ідеалізм у концепціях Дж.Бентама та І.Канта.
38. Теоретичні концепції Г.Кісінджера та Р.Арона. Їх спільність і відмінність із теоріями неореалізму.

39. Теоретичні концепції Г.Дікенсона і Н.Анджела. Вплив теорії ідеалізму на політику провідних держав світу у першій половині ХХ ст.
40. Теологічний ідеалізм Ф.Аквінського. Критерії справедливості війни.
41. Неореалістичні концепції К.Волтца та Р.Гілпіна. Поняття про структурні можливості і обмеження. Цикли еволюції ролі держави у міжнародній системі.
42. Марксистські концепції міжнародних відносин Р.Гільфердінга, М.Бухаріна, К.Каутського, В.Леніна та Л.Троцького.
43. Теорія суспільно-економічних формацій К.Маркса.
44. Неомарксистські теорії І.Валлерстайна, С.Аміна, Ф.Кордозо та Р.Кокса.
45. Зовнішня політика держави у теоретичній концепції Л.Гумпловича.
46. Становлення геополітики у концепціях Ф.Ратцеля та Р.Челлена.
47. Геополітична схема світу у концепції Х.Маккіндера.
48. Зміст теоретичної концепції А.Мехена та її вплив на зовнішню політику США.
49. Особливості корекції геополітичної схеми світу в концепції Н.Спайкмена.
50. Значимість водного простору у концепції Л.Мечнікова. Річковий, морський та океанічний етапи розвитку людства.
51. Расистські теорії Ж.де Гобіно та Х.Чемберлена та їх вплив на політику провідних держав світу.
52. Теорія “балансу сил” та її вплив на політичний реалізм. Її критика у концепціях Г.Кісінджера та Н.Спайкмена.
53. Системний підхід у теорії Л.фон Берталанфі та А.Рапопорта.

54. Особливості виникнення і розвитку теорії постмодернізму. Принципи постмодернізму у концепції Дж.Васкеза.
55. Найважливіші принципи класичної школи теорії міжнародних відносин.
56. Найважливіші принципи модерністської школи теорії міжнародних відносин.
57. Теорія системних “розривів” О.Янга.
58. Проблема міжнародного порядку у концепції М.Каплана.
59. Проблема політичних рішень у концепції К.Райта. Взаємозв’язок між географічним та аналітичним полями міжнародних відносин.
60. Логіка та послідовність дискусій у теорії міжнародних відносин. Дискусія між ідеалізмом і політичним реалізмом, “Велика дебата”, суперечки між класичною теорією і неомарксизмом, “інтерпарадигматична” дебата.
61. Зміст поняття міжнародна система та особливості його трактування у сучасній теорії міжнародних відносин.
62. Ієрархія міжнародних систем та її найважливіші закономірності.
63. Проблеми емпіричного дослідження могутності держав у міжнародній системі.
64. Наукові підходи до проблеми типологізації міжнародних систем.
65. Еволюція міжнародних систем та сучасні наукові уявлення про її закономірності.
66. Проблема прогнозування явищ та процесів у сучасній теорії міжнародних відносин.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики: Учеб. пособие. Ломагин Н.А., Кузнецов В.Е., Лисовский А.В., Павлов А.Ю., Сутырин С.Ф.- Санкт-Петербург.: Издательский дом “Сентябрь”, 2001.
2. Введение в теорию международных отношений.: Учеб. пособие. Отв. Ред. А.С.Манькин. – М.; Изд-во МГУ, 2001.
3. *Гаджиев К.С.* Геополитика. – М.: “Международные отношения”, 1998.
4. *Говард М.* Війна в європейській історії.- К.: “Мегатайп”, 2000.
5. Действующее международное право. В 3-х томах.- М.: Изд-во независимого института международного права, 1999.
6. Енциклопедія політичної думки. Пер. з англ. – К.: Дух і Літера, 2000.
7. *Захарченко М.В., Погорілий О.І.* Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.).- К.: “Либідь”, 1993.
8. *Камінський А.* Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
9. *Камінський А.* Вступ до міжнародних відносин: Курс лекцій.- Львів.: “Світ”, 1995.
10. *Кисинджер Г.* Дипломатія.- М.: Научно-издательский центр “Ладомир”, 1997.
11. Лібералізм. Антологія. – К.: Смолоскип., 2002.
12. *Лукашук І.І.* Международное право.- М.: “БЭК”, 1997.
13. *Мадисон В.В., Шахов В.А.* Політологія міжнародних відносин.- К.: “Либідь”, 1997.
14. Міжнародні відносини і зовнішня політика.- К.: “Либідь”, 1999.

15. Міжнародні відносини: історія, теорія, економіка. За ред. М.З.Мальського і Ю.М.Мороза. – Львів.: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2002.
16. *Мальський М., Мацях М.* Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
17. Націоналізм. Антологія. – К.: Смолоскип, 2000.
18. Політологічний енциклопедичний словник. К.: “Генеза”, 1997.
19. *Пономарёва И.* “Геополитические факторы внешней политики: современное видение” // МЭМО. №1.
20. *Саати Т.Л.* Математические модели конфликтных ситуаций.- М.: “Советское радио”, 1997.
21. *Себайн Дж., Торсон Т.* Історія політичної думки. – К.: Основи, 1997.
22. Словник іншомовних слів.- К.: “Довіра”, 2000.
23. Современные международные отношения. Под.ред. Торкунова А.В.- М.: РОССПЭН, 2001.
24. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: “Гардарики”, 2002.
25. *Тихомиров Ю.В.* Геополитика.- М.: ЗАО “Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 1998.
26. *Троян С.С.* Вступ до теорії міжнародних відносин: Навчальний посібник.- К.: НМЦВО, 2000.
27. *Фединяк Г.С. Фединяк Л.С.* Міжнародне приватне право.: Навч.посібн.- 2-е вид.доповн.- К.: “Юрінком Інтер”, 2001.
28. Философский энциклопедический словарь.- М.: “Советская энциклопедия”, 1989.
29. Філософський енциклопедичний словник.- К.: “Абрис”, 2002.
30. Хрестоматия. Теория международных отношений. Под.ред. Цыганкова П.А.- М.: “Гардарики”, 2002.
31. *Цыганков П.А.* Международные отношения.- М.:

- “Новая школа” 1996.
32. *Цыганков П.А.* Теория международных отношений.- М.: “Гардарики”, 2002.
  33. *Чанышев А.А.* История политических учений. Классическая западная традиция: Учеб.пособие.- М.: МГИМО, 1998.
  34. *Dougherty J.E., Pfaltzgraff R.L.* Contending theories of International relations. – Harper Colins Publishers, 1990.
  35. *Cziomer E., Zyblikiewicz L.W.* Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych.- Warszawa-Kraków.: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.
  36. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki międzynarodowe. / Pod red. T.Łoś-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.
  37. *Huntington S.P.* Zderzenie cywilizacji. – Warszawa: MUZA SA, 2000.
  38. *Gilpin R.* The Political Economy of International Relations.- Princeton.: Princeton University Press, 1987.
  39. *Goldstein J.S.* International Relations. Third Edition. – New York.: Longman, 1999.
  40. *Jackson R., Sørensen G.* Introduction to International Relations.- Oxford.: University Press, 1999.
  41. *Kondrakiewicz D.* Systemy równowagi sił w stosunkach międzynarodowych.- Lublin.: Wydawnictwo UMCS, 1999.
  42. *Kennedi P.* Mocarstwa świata: narodziny, rozkwit, upadek. – Warszawa.: Książka i Wiedza, 1995.
  43. *Klare M.T., Thomas D.C.* World Security: Trends and Challenges at Century End. – New York.: St.Martin’s Press, 1991.
  44. *Knutsen T.L.* A history of International Relations theory. – Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
  45. *Kukułka J.* Teoria stosunków międzynarodowych.-

- Warszawa.: SCHOLAR, 2000.
46. *Kondrakiewicz D.* Systemy równowagi sił w stosunkach międzynarodowych. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1999.
  47. *Krejčič O.* Mezinárodní politika. – Praha: Victoria Publishing, 1997.
  48. *Łoś-Nowak T.* Stosunki międzynarodowe. Teorie-systemy-uczestnicy.- Wrocław.: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2000.
  49. *Pietraś Z.J.* Teoria gier jako sposób analizy procesów podejmowania decyzji politycznych.- Lublin.: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1997.
  50. *Pietraś Z.J.* Zasady teorii stosunków międzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
  51. *Ray J.L.* Global Politics. Third Edition.- Boston.: Houghton Mifflin Company, 1987.
  52. *Rosecrance R., Stein A.A.* The Domestic Bases of Grand Strategy.- Cornell.: Cornell University Press, 1993.
  53. *Russett B. Starr* World Politics. The Menu for Choice.: Fourth Edition.- New York.: W.H.Freeman and Company, 1992.
  54. Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Haliżaka E., Kuźniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
  55. *Stryjski K.J.* Zarys teorii stosunków międzynarodowych.- Łódź.: WSSM, 2000.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. *Арістотель*. Політика.- К.: Вид-во Соломії Павличко “ОСНОВИ”, 2003.
2. *Арон Р.* Демократия и тоталитаризм. – М.: “Текст”, 1993.
3. *Арон Р.* Мир і Війна між націями.- К.: “Юніверс”, 2000.
4. *Бердяев Н.А.* Истоки и смысл русского коммунизма.- М.: “Наука”, 1990.
5. *Бжезинский З.* Великая шахматная доска.- М.: “Международные отношения”, 1999.
6. *Бовін А.* Перестройка международных отношений: пути и подходы // Мировая экономика и международные отношения. М., 1989. №1.
7. *Вебер М.* Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика.-К.: “Основи”, 1998
8. *Говард М.* Війна в європейській історії. – К.: Мегатайп, 2000.
9. *Дюррозель Ж.Б.* Історія дипломатії від 1919 року до наших днів.- К.: “Основи”, 1995.
10. Класики політичної думки: від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. – К.: Тандем, 2002.
11. *Клаузевиц К.* О войне. В 2-х томах.- Москва –Санкт-Петербург.: “АКТ”, 2002.
12. *Ковалёв А.Н.* Азбука дипломатии (изд. 3-е, перераб. и доп.).- М.: “Международные отношения”, 1977.
13. *Макиавелли Н.* Государь; Рассуждение о первой декаде Тита Ливия; О военном искусстве: Сборник / Пер. с ит.- Мн.: “Поппури”, 1998.
14. *Мэхен А.Т.* Влияние морской силы на историю: 1660 – 1783. – М; СПб.: АСТ Terra Fantastica, 2002.
15. Платон *Держава*.- К.: Вид-во Соломії Павличко “ОСНОВИ”, 2000.

16. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита. – М.: Гардарики, 2002.
17. *Тихонравов Ю.В.* Геополитика. – М.: ЗАО “Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 1998.
18. *Тоффлер Е.* Третья хвиля. – К.: Вид. дім “Всесвіт”, 2000.
19. *Тоффлер Э.* Метаморфозы власти. – М.: ООО “Изд-во АСТ”, 2001.
20. *Тоффлер Э.* Шок будущего. – М.: ООО “Изд-во АСТ”, 2001.
21. *Тойнбі А.* Дослідження історії. В 2-х томах.- К.: “Основи”, 1995.
22. *Amin Samir.* Capitalism in the Age of Globalization: The Management of Contemporary Society. - London: Zed Books, 1997.
23. *Amin Samir.* The Challenge of Globalization. // Review of International political Economy. - Nr.2(3). - 1996. - p.216-260.
24. *Angell Norman.* America and the New World-State: A Plan for American Leadership in International Organization. - New-York: G.P. Putnam’s Sons, 1915.
25. *Angell Norman.* Human Nature and the Peace Problem. - London: W. Collins Sons&Co., 1925.
26. *Angell Norman.* The Defense of the Empire. - London: Hamish Hamilton, 1937.
27. *Angell Norman.* The Great Illusion: A Study of the Relation of Military Power in Nations to Their Economic and Social Advantage. - New-York: Garland, 1972.
28. *Angell Norman.* The Peace Treaty and the Economic Chaos in Europe. - London: Swarthmore Press, 1919.
29. *Aron Raymond.* Clausewitz, Den Krieg Denken. - Frankfurt: Propyläen, 1980.

30. *Aron Raymond*. Einführung in die Atomstrategie. Die atlantische Kontroverse - Köln: Kiepenheuer&Witsch, 1964.
31. *Aron Raymond*. Frieden und Krieg. Eine Theorie der Staatenwelt. - Frankfurt: Fischer, 1963.
32. *Aron Raymond*. On War: Atomic Weapons and Global Diplomacy. - London: Secker and Warburg, 1958.
33. *Aron Raymond*. The Evolution of Modern Strategic Thought. / Problems of Modern Strategy: Part One. - London: International Institute for Strategic Studies, 1969. - p.1-17.
34. *Aron Raymond*. The Great Debate: Theories of Nuclear Strategy. - Garden City, NY: Doubleday, 1965.
35. *Bertalanffy Ludwig von*. An Outline of General Systems Theory. // British Journal of the Philosophy of Science. - Nr.1. - 1950. - p.139-164.
36. *Bertalanffy Ludwig von*. General System Theory: Foundations, Development, Applications. - New-York: George Braziller, 1969.
37. *Bertalanffy Ludwig von*. Perspectives on General System Theory. - New-York: Braziller, 1975.
38. *Brzeziński Zbigniew*. Plan gry: USA – ZSRR. – Warszawa.: Nowe Wydawnictwo Polskie, 1990.
39. *Carr Edward Hallett*. International Relations Since the Peace Treaties. - London: McMillan, 1937.
40. *Carr Edward Hallett*. Nationalism and After. - London: McMillan, 1945.
41. *Carr Edward Hallett*. Public Opinion as a Safeguard of Peace. // International Affairs. - Nr.4(15). - 1936. - p.846-862.
42. *Carr Edward Hallett*. The Future of Nations: Independence or Interdependence? - London: Kegan Paul, 1941.

43. *Carr Edward Hallett*. The Moral Foundations for World Order. / Ernest Llewellyn Woodward (ed.); Foundations for World Order. - Denver: University of Denver Press, 1949. - p.53-75.
44. *Carr Edward Hallett*. The Twenty Year's Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations. - London: McMillan, 1939.
45. *Clark Ian*. Globalization and Fragmentation: International Relations in the Twentieth Century. - Oxford: Oxford University Press, 1997.
46. *Clark William Roberts*. Agents and Structures: Two Views of Preferences, Two Views of Institutions. // International Studies Quarterly. - Nr.2(42). - 1998. - p.245-270.
47. *Cline Ray S*. World Power Trends and U.S. Foreign Policy for the 1980s. - Boulder, Col.: Westview, 1980.
48. *Cohen Raymond*. Needed: A Disaggregate Approach to the Democratic-Peace Theory. / Review of International Studies. - Nr.3(21). - 1995. - p.323-325.
49. *Cohen Raymond*. Pacific Unions: A Reappraisal of the Theory that "Democracies Do Not Go to War with Each Other". / Review of International Studies. - Nr.3(20). - 1994. - p.207-223.
50. *Cox Robert W*. Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method. // Millennium. - Nr.2(12). - 1983. - p.269-291.
51. *Cox Robert W*. Production, Power and World Order: Social Forces in the Making of History. - New-York: Columbia University Press, 1987.
52. *Cox Robert W*. Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory. // Millennium. - Nr.2(10). - 1981. - p.126-155.
53. *Cox Robert W., Sinclair Timothy J*. Approaches to World Order. - Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

54. *Dickinson Goldsworthy L.* Causes of International War. - Westport, Conn.: Greenwood, 1984.
55. *Dickinson Goldsworthy L.* The European Anarchy. - London: Alen&Unwin, 1916.
56. *Dickinson Goldsworthy L.* The International Anarchy, 1904-1914. - New-York: Century, 1926.
57. *Dougherty James E., Pfalzgraff Robert L. Jr.* Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey. - New-York: Addison Wesley Longman, 1997.
58. *Easton David.* A Framework for political Analysis. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1965.
59. *Easton David.* A Systems Analysis of Political Life. - New-York: Wiley, 1965.
60. *Easton David.* The New Revolution in Political Science. // American Political Science Review. - Nr.4(63). - 1969. - p.1051-1061.
61. *Easton David.* Varieties of Political Theory. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1966.
62. *Fuchs Wilhelm.* Formeln zur macht. Prognosen über Völker, Wirtschaft, Potentiale. - Stuttgart: Deutsche Verlagsanstalt, 1965.
63. *Fukujama Francis.* The End of History and the Last Man. - New-York: Free Press, 1992.
64. *Galtung Johan (ed.).* Co-operation in Europe. - Oslo: Universitetsforlaget, 1970.
65. *Galtung Johan.* A Structural Theory of Aggression. // Journal of Peace Research. - Nr.1(2). - 1964. - p.95-199.
66. *Galtung Johan.* A Structural Theory of Imperialism: Ten Years Later. // Millennium. - Nr.3(9). - 1980. - p.183-196.
67. *Galtung Johan.* A Structural Theory of Integration. // Journal of Peace Research. - Nr.4(5). - 1968. - p.375-395.

68. *Galtung Johan*. A Theory of Peaceful Co-operation. / Galtung Johan (ed.). Co-operation in Europe. - Oslo: Universitetsforlaget, 1970. - p.9-20.
69. *Galtung Johan*. Peace and World Structure. - Kopenhagen: Ejlers, 1980.
70. *Galtung Johan*. The True Worlds: A Transnational Perspective. - New-York: Free Press, 1980.
71. *Gilpin Robert G*. The Political Economy of International Relations. - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1981.
72. *Gilpin Robert G*. The Richness of the Tradition of Political Realism. // International Organization. - Nr.2(38). - 1984. - p.288-304.
73. *Gilpin Robert G*. The Theory of Hegemonic War. / Robert I. Rotberg, Theodore K. Rabb (ed.) The Origin and Prevention of Major Wars. - Cambridge: Cambridge University Press, 1989. - p.15-37.
74. *Gilpin Robert G*. U.S. Power and the Multinational Corporation: The Political Economy of Foreign Direct Investment. - London: McMillan, 1975.
75. *Gilpin Robert G*. War and Change in World Politics. - New-York: Cambridge University Press, 1981.
76. *Hanrieder Wolfram F*. (ed.) Technology, and Arms Control. - Boulder, Col.: Westview, 1986.
77. *Hanrieder Wolfram F*. Actor Objectives and International Systems. // Journal of Politics. - Nr.1(27). - 1965. - p.109-132.
78. *Hanrieder Wolfram F*. Bipolar o Multibloc. // Journal of Conflict Resolution. - Nr.3(9). - 1965. - p.299-308.
79. *Hanrieder Wolfram F*. Dissolving International Politics: Reflections on the Nation-state. // American Political Science Review. - Nr.4(72). - 1978. - p.1276-1287.

80. *Hanrieder Wolfram F.* International Organizations and International Systems. // *Journal of Conflict Resolution*. - Nr.3(10). - 1966. - p.297-313.
81. *Haushofer Karl, Fochler-Hauke Gustav (Hrsg.)*. Probleme der Weltpolitik in Wort und Bild. - Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1939.
82. *Haushofer Karl*. Geopolitik der Pan-Ideen. - Berlin: Zentral-Verlag, 1931.
83. *Haushofer Karl*. Grenzen in ihrer geographischen und politischen Bedeutung. - Berlin: Vowinkel, 1927.
84. *Haushofer Karl*. Raumüberwindende Mächte. - Leipzig: Teubner, 1934.
85. *Haushofer Karl*. Weltmeere und Weltmächte. - Berlin: Zeitgeschichte-Verlag, 1937.
86. *Haushofer Karl*. Weltpolitik von heute. - Berlin: Zeitgeschichte-Verlag Wilhelm Andermann, 1934.
87. *Hilferding Rudolf*. Das Finanzkapital. - 2 Bde. - Frankfurt: Europäische Verlagsanstalt, 1968.
88. *Holsti Kalevi J.* Change in the International System: Essays on the Theory and Practice of International Relations. - Aldershot, Hants: Edward Elgar, 1991.
89. *Holsti Kalevi J.* International Politics: A Framework for Analysis. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1995.
90. *Holsti Kalevi J.* Retreat from Utopia: International Relations Theory, 1945-1970. // *Canadian Journal of Political Science*. - Nr.2(4). - 1971. - p.165-177.
91. *Holsti Kalevi J.* The Dividing Discipline: Hegemony and Diversity in International Theory. - Boston: Unwin Hyman, 1985.
92. *Holsti Kalevi J.* The State, War and the State of War. - Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
93. *Huntington Samuel P.* Strategic Planning and the Political Process. / Rosenau James N. (ed.) *International*

- Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory. - New-York: Free Press, 1961. - p.234-240.
94. *Huntington Samuel P.* The Clash of Civilizations? // Foreign Affairs. - Nr.3(72). - 1993. - p.22-49.
  95. *Huntington Samuel P.* The Common Defense: Strategic Programs in National Politics. - New-York: Columbia University Press, 1961.
  96. *Huntington Samuel P.* The Lonely Superpower. // Foreign Affairs. - Nr.2(78). - 1999. - p.35-49.
  97. *Huntington Samuel P.* The West: Unique, Not Universal. // Foreign Affairs. - Nr.6(75). - 1996. - p.28-46.
  98. *Kaplan Morton A. (ed.)* New Approaches to International Relations. - New-York: St. Martin's Press, 1968.
  99. *Kaplan Morton A.* Balance of Power, Bipolarity and Other Models of International Systems. / Rosenau James N. (ed.) International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory. - New-York: Free Press, 1961. - p.343-349.
  100. *Kaplan Morton A.* System and Process in International Politics. - New-York: John Wiley&Sons, 1967.
  101. *Kaplan Morton A.* Systems Theory and Political Science. // Social Research. - Nr.1(35). - 1968. - p.30-47.
  102. *Kaplan Morton A.* Towards Professionalism in International Theory: Macrosystem Analysis. - New-York: Free Press, 1979.
  103. *Kissinger Henry A.* A World Restored: Metternich, Castlereagh and Problems of Peace, 1812-1822. - Boston: Houghton Mifflin, 1957.
  104. *Kissinger Henry A.* American Foreign Policy. - New-York: Norton, 1966.
  105. *Kissinger Henry A.* Die sechs Säulen der Weltordnung. - Berlin: Siedler, 1992.
  106. *Kissinger Henry A.* Diplomacy. - New-York: Simon&Schuster, 1994.

107. *Kissinger Henry A.* Kernwaffen und Auswärtige Politik. - München: Oldenbourg, 1959.
108. *Kissinger Henry A.* Problems of National Strategy: A Book of Readings. - New-York: Praeger, 1965.
109. *Kissinger Henry A.* The Troubled Partnership: A Re-appraisal of the Atlantic Alliance. - New-York: McGraw-Hill, 1965.
110. *Linklater Andrew.* Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations. - New-York: St. Martin's Press, 1989.
111. *Linklater Andrew.* Men and Citizens in the Theory of International Relations. - New-York: St. Martin's Press, 1982.
112. *Linklater Andrew.* Realism, Marxism, and Critical International Theory. // Review of International Studies. - Nr.4(12). - 1986. - p.301-312.
113. *Linklater Andrew.* The Question of the Next Stage in International Relations Theory. // Millennium. - Nr.1(21). - 1992. - p.77-98.
114. *Linklater Andrew.* The Transformation of Political Community. Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era. - Cambridge: Polity Press, 1998.
115. *Mackinder Halford J.* The Geographical Pivot of History. - The Geographical Journal. - Nr.4(23). - 1934. - p.421-444.
116. *Mahan Alfred Thayer.* The Influence of Seapower Upon the French Revolution and Empire 1793-1812. - London: Sampson Low, Marston, 1893.
117. *Modelski George (ed.)* Exploring Long Cycles. - Boulder, Col.: Lynne Rienner, 1987.
118. *Modelski George, Modelski Sylvia (ed.)* Documenting Global Leadership. - London: McMillan, 1988.
119. *Modelski George.* A Theory of Foreign Policy. - New-York: Praeger, 1962.

120. *Modelski George*. Comparative International Systems. // World Politics. - Nr.4(14). - 1962. - p.662-674.
121. *Modelski George*. Long Cycles in World Politics. - London: McMillan, 1987.
122. *Modelski George*. Principles of World Politics. - New-York: Free Press, 1972.
123. *Morgenthau Hans Joachim*. Dilemmas of Politics. - Chicago: University of Chicago Press, 1958.
124. *Morgenthau Hans Joachim*. Peace, Security and the United Nations. - Chicago: University of Chicago Press, 1946.
125. *Morgenthau Hans Joachim*. Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. - New-York: Alfred A.Knopf, 1948.
126. *Morgenthau Hans Joachim*. Positivism, Functionalism and International Law. // American Journal of International Law. - Nr.34. - 1940. - p.260-284.
127. *Morgenthau Hans Joachim*. Power as a Political Concept. / Roland Young (ed.). Approaches to the Study of Politics: 22 Contemporary Essays Exploring the Nature of Politics and Methods by Which It Can Be Studied. - Evanston, Ill.: Northwestern University Press, 1963. - p.66-77.
128. *Morgenthau Hans Joachim*. Scientific Man versus Power Politics. - Chicago: University of Chicago Press, 1946.
129. *Morgenthau Hans Joachim*. The Purpose of American Politics. - New-York: Alfred A.Knopf, 1960.
130. *Niebuhr Reinhold*. Man's Nature and His Communities: Essays on the Dynamic and Enigmas of Man's Personal and Social Existence. - New-York: Scribners, 1965.
131. *Niebuhr Reinhold*. Moral Man and Immoral Society: A Study in Ethics and Politics. - New-York: Charles Scribner's Sons, 1932.

132. *Niebuhr Reinhold*. The Essential Reinhold Niebuhr: Selected Essays and Addresses. / Robert McAfee Brown (ed.) - New Haven: Yale University Press, 1986.
133. *Niebuhr Reinhold*. The Illusion of World Government. // Foreign Affairs. - Nr.3(27). - 1949. - p.379-388.
134. *Niebuhr Reinhold*. The Self and the Dramas of History. - New-York: Charles Scribner's Sons, 1955.
135. *Nye Joseph S*. American Strategy After Bipolarity. / International Affairs. - Nr.3(66). - 1990. - p.513-521.
136. *Nye Joseph S*. Nuclear Ethics. - New-York: Free Press, 1986.
137. *Nye Joseph S*. Soft Power. / Foreign policy. - Nr.80. - 1990. - p.153-171.
138. *Nye Joseph S*. What New World Order? / Foreign Affairs. - Nr.2(71). - 1992. - p.83-96.
139. *Pfalzgraff Robert L. Jr*. International Studies in the 1970s. // International Studies Quarterly. - Nr.1(15). - 1971. - p.104-128.
140. *Rapoport Anatol (ed.)*. Game Theory as a Theory of Conflict Resolution. - Boston: D. Reidel, 1974.
141. *Rapoport Anatol*. General System Theory: Essential Concepts and Application. - Cambridge, Mass.: Abacus Press, 1986.
142. *Rapoport Anatol*. Strategy and Conscience. Introduced by Karl W. Deutsch. - New-York: Schocken, 1964.
143. *Rapoport Anatol*. Systems Analysis: General System Theory. / David L. Sills (ed.) International Encyclopedia of the Social Sciences. - London: McMillan, 1968. - Vol.15. - p.452-458.
144. *Rapoport Anatol*. Two-Person Game Theory: The Essential Ideas. - Ann Arbor, Mich.: University of Michigan Press, 1966.

145. *Rapoport Anatol.* Various Meanings of Theory. // American Science Review. - Nr.4(52). - 1958. - p.972-988.
146. *Ratzel Friedrich.* Antropogeographie. 1. Teil: Grundzüge der Anwendung der Erdkunde auf die Geschichte. - Stuttgart: Engelhorn, 1882.
147. *Ratzel Friedrich.* Politische Geographie oder die Geographie der Staaten, des Verkehrs und des Krieges. - München: Oldenbourg, 1897.
148. *Ray James Lee.* Democracy and International Conflict: An Evaluation of the Democratic Peace Proposition. - Columbia: University of South Carolina Press, 1995.
149. *Ray James Lee.* Understanding Rummel. // Journal of Conflict Resolution. - Nr.1(26). - 1982. - p.161-187.
150. *Ray James Lee.* Wars Between Democracies: Rare or Non-Existent? // International Interactions. - Nr.3(18). - 1993. - p.251-276.
151. *Rosenau James N. (ed.)* Domestic Sources of Foreign Policy. - New-York: Free Press, 1967.
152. *Rosenau James N. (ed.)* In Search of Global Patterns. - New-York: Free Press, 1976.
153. *Rosenau James N. (ed.)* International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research and Theory. - New-York: Free Press, 1961.
154. *Rosenau James N.* Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity. - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990.
155. *Rosenau James N., Thompson Kenneth W., Boyd Gavin (ed.)* World Politics: An Introduction. - New-York: Free Press, 1976.
156. *Singer J. David.* Data-making in International Relations. // Behavioral Science. - Nr.1(10). - 1965.- p.68-80.

157. *Singer J. David*. Models, Methods and Progress in World Politics: A Peace Research Odyssey. - Boulder, Col.: Westview, 1990.
158. *Singer J. David*. The Scientific Study of Politics: An Approach to Foreign Policy Analysis. - Morristown, N.J.: General Learning Press, 1972.
159. *Singer J. David*. Theorizing About Theory in International Politics. // The Journal of Conflict Resolution. - Nr.4(4). - 1960.- p.431-442.
160. *Spykman Nicholas J*. America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power. - New-York: Harcourt, Brace, 1942.
161. *Spykman Nicholas J*. Geography and Foreign Policy. // American Political Science Review. - Nr.1(32). - 1938. - p.28-51.
162. *Spykman Nicholas J*. The Geography of Peace. Edited by Helen R. Nicholl. - New-York: Harcourt, Brace, 1944.
163. *Sylwestrzak A*. Historia doktryn politycznych i prawnych. - Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994.
164. *Thompson Kenneth W*. Towards a Theory of International Politics // American Political Science Review. - Nr.3(49). - 1955.
165. *Toynbee Arnold J*. A Study of History. - Oxford: Oxford University Press, 1946
166. *Vasquez John A. (ed.)* Classic of International Relations. - Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1996.
167. *Vasquez John A*. The Post-positivist Debate: Reconstructing Scientific Enquiry and IR Theory after Enlightenment's Fall. / Booth Ken, Smith Steve (ed.) International Relations Theory Today. - University Park, Penns.: The Pennsylvania State University Press, 1995. - p.217-240.

168. *Vasquez John A.* The Power of Power Politics: A Critique. - New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, 1983.
169. *Viotti P.R., Kauppi M.R.* International Relations Theories: realism, pluralism, globalism. – New York-London.: Macmillan Publishing, 1987.
170. *Wallerstein Immanuel M.* Utopistics: Or, Historical Choices of the Twenty-first Century. - New York: New Press, 1998.
171. *Wallerstein Immanuel M. (ed.)* After Liberalism. - New York: New Press, 1995.
172. *Wallerstein Immanuel M. (ed.)* World Inequality: Origins and Perspectives on the World System. - Monreal: Black Rose Books, 1975.
173. *Wallerstein Immanuel M.* The Capitalist World-economy: Essays. - Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
174. *Wallerstein Immanuel M.* The Three Instances of Hegemony in the History of the Capitalist World-economy. // International Journal of Comparative Sociology. - Nr.1-2(24). - 1983. - p.100-108.
175. *Waltz Kenneth N.* Evaluating Theories. // American Political Science Review. - Nr.4(91). 1997. - p.913-917.
176. *Waltz Kenneth N.* International Politics Is Not Foreign Policy. // Security Studies. - Nr.1(6). 1996. - p.54-57.
177. *Waltz Kenneth N.* International Structure, National Force and the Balance of World Power. // Journal of International Affairs. - Nr.2(21). - 1967. - p.215-231.
178. *Waltz Kenneth N.* Nuclear Myths and Political Realities. // American Political Science Review. - Nr.3(84). 1990. - p.731-745.
179. *Waltz Kenneth N.* Realist Thought and Neorealist Theory. // Journal of International Affairs. - Nr.1(44). - 1990. - p.21-37.

180. *Waltz Kenneth N.* The Emerging Structure of International Politics. // *International Security*. - Nr.2(18). - 1993. - p.44-89.
181. *Waltz Kenneth N.* The New World Order. // *Millennium*. - Nr.2(22). - 1993. - p.187-195.
182. *Waltz Kenneth N.* The Origins of War in Neorealist Theory. // *Journal of Interdisciplinary History*. - Nr.18. - 1988. - p.615-628.
183. *Waltz Kenneth N.* *Theory of International Politics*. - Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1979.
184. *Watson Adam.* *The Evolutions of International Society: A comparative historical Analysis*. – London-New York.: Routledge, 1992.
185. *Wilson Woodrow.* *The Papers of Woodrow Wilson*. / Artur S. Link (ed.) - 6 Vol. - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1966-1994.
186. *Wolfers Arnold (ed.)* *Alliance Policy in the Cold war*. - Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1959.
187. *Wolfers Arnold, Martin Laurence (ed.)* *The Anglo-American Tradition in Foreign Affairs*. - New Haven: Yale University Press, 1956.
188. *Wolfers Arnold.* *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*. - Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962.
189. *Wolfers Arnold.* Grenzen der nuklearen Abschreckung. / *Europa-Archiv*. - Nr.16. - 1960. - S.489-498.
190. *Wolfers Arnold.* The Pole of Power and the Pole of Indifference. / *World Politics*. - Nr.1(4). - 1951. - p.39-63.
191. *Wright Quincy. (ed.)* *Neutrality and Collective Security. Lectures on the Harris Foundation 1936*. - Chicago: University of Chicago Press, 1936.
192. *Wright Quincy.* *A Study of War*. - Chicago: University of Chicago Press, 1942.

193. *Wright Quincy*. Constitutionalism and World Politics. - Urbana, Ill.: University of Illinois, Institute of Government and Public Affairs, 1951.
194. *Wright Quincy*. The Causes of War and the Conditions of Peace. - London: Longmans, Green & Co, 1935.
195. *Wright Quincy*. The Control of American Foreign Relations. - New York: Johnson, 1970.